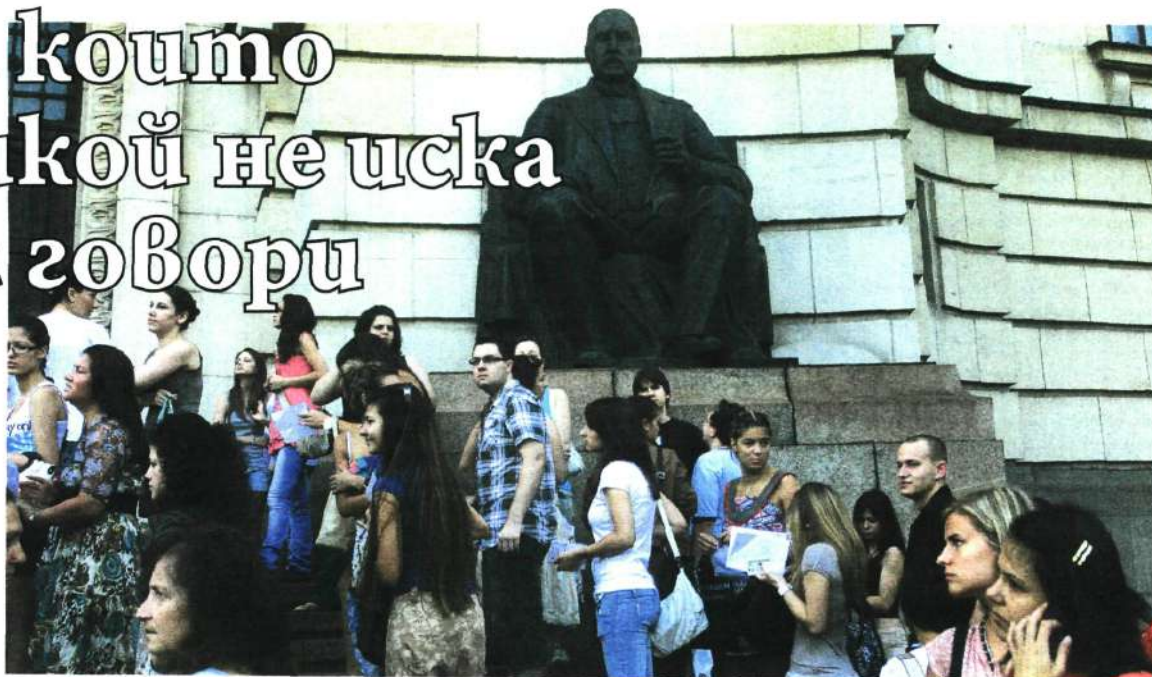

Университетските тайни,

за които никой не иска да говори

Днешните студенти масово работят, докато учат. Затова може би бъдещето са гъвкавите програми, в които например да могат да се обучават вечер, казват експерти.

СНИМКА
ИЛИЯНА
КИРИЛОВА

Висшето образование у нас загърби мисията си да създава стойностен елит, казват преподаватели

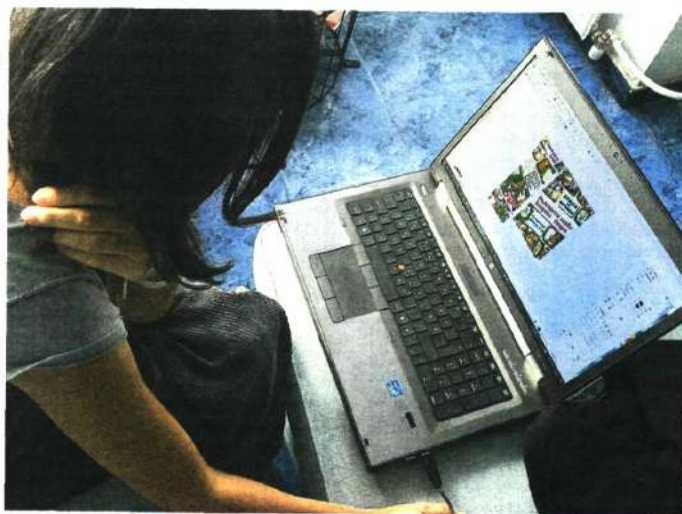
СИЛВИЯ ГЕОРГИЕВА

В сяка криза по принцип е възможност, но понякога критичната ситуация влошава още повече замитаните с години проблеми. В образованието пандемията ни принуди да направим невероятен избор - да затворим училищата и университетите и да прехвърлим хиляди деца и студенти на дистанционно обучение. Тази безпрецедентна ситуация, срещана от нашите поколения само в литературата, разкри като под увеличително стъкло дефектите на системата след години приоритизирани на количеството за сметка на качеството.

В училищата картината и досега беше що-годе известна, но университетите съществуват от години в сянката на своята автономия. За пороците, с които е обрасло висшето образование, мнозина тайно се възмущават из университетските кулоари, но малцина коментират публично. Тези пороци донякъде бяха осветени от проекторите на две кризи - първо здравната, а след нея и политическата, и видяното повдига въпроса изпитавя ли все още българското висше образование мисията си да създава стойностен елит.

Никой не учи

„Със сегашното обучение от разстояние истински учебен процес при нас няма, каквото и да ви казват“, казва професор от един от най-добрите медицински вузове у нас. „Дистанционното обучение в момента е крайно неприемливо“, признава и преподавател от частен университет. По думите му доста от коледжите му възприемат е-обучението единствено като изпращане на лекции по мейл. „Държавата абдикира, всеки университет и факултет може да

Дистанционната форма на обучение се подчиняваше на строги изисквания, но сега пандемията я разкрепости.

СНИМКА: ИЛИЯНА КИРИЛОВА

реша дали да мине на онлайн обучение не на базата на някакви критерии, а по лично усмотрение. Качеството се срива, а контролът е нулев“, казва с горчивина той.

„И преди никой не следеше дали аудиториите са пълни, и сега, въпреки че имаме е-система, която отчита онлайн заниманията. Няма ефективен контрол дали наистина дистанционните лекции се провеждат съвместно. Професорът си включва микрофона и част от него се води за проведен, нищо че той всъщност е на дело, за което има и видеозапис“, разказва преподавател от СУ. Той споделя, че в началото на пандемията университетът и бил в ступор. „Цял семестър почти нямаше професор, който да чете лекции, всички занятия бяха изнесени от асистентите. В първите месеци не се правеше абсолютно

нищо. Студентите бяха в прездруволично състояние, не знаеха кой и върху какво ще ги изпитва“, признава той.

„Миналата година наистина имаме много жалби - над 40 на брой - за дистанционното обучение. Масово лекции не се провеждаха, много професори не познаваха онлайн платформите. Сега обаче нямаме оплаквания“, коментира председателят на Националното представителство на студентските съвети Даниел Парушев.

Дистанционната форма на обучение е регламентирана у нас от 2004 г. - много преди пандемията. Тя се подчинява на строги изисквания и изисква да се измине процедура на акредитация. Пандемията отвори вратата за всички да обучават онлайн - без акредитации и държавни

изисквания. Това, наред с всички нови проблеми, допълнително загърбиха един от големите пороци на системата - хроничните отсъствия от лекции.

„Отидете в което и да е висше училище - ще се изненадате, че е почти празно. Много вузове прилагат трик - обучават заочно хиляди студенти, които всъщност се водят като записани редовно и за които държавата дава 3 пъти по-висока издръжка. Така вместо 30 редовни и 5 заочни студенти имаме петима студенти, идващи за пръстъчено обучение, и 30, обучаващи се заочно“, казва преподавател в голям столичен вуз.

Проверки в 4 висши училища през 2019 г. показаха, че само 20% от студентите у нас ходят редовно на лекции. 2 г. по-късно нещата не са се променили кой знае колко, дори обратното, свидетелстват преподавателите и студентите, с които „Сега“ разговаря. Университетската свобода - реалната, а не каквато е тя на книга - уби, никак ги мотивира да застанат открито с имената си, което само по себе си е показателно за напрегнатата среда, в която ежедневно трябва да правят компромиси.

Ти на мене, аз на тебе

През 2018 г. бяха въведени нови минимални изисквания за заемане на академична длъжност с цел да се сложи край на ударното хабишване на професори и доценти. 3 години по-късно преподавателите споделят, че академичното изграждане продължава да е все така спорно, както и преди.

„Минималните изисквания са твърде ниска летва и се покриват много лесно. Искат ви монография - съдам и пиша нещо си, което

Университетските тайни...

14→ трябва да е 100 стр. В първата печатница ми дават 10 бройки, раздавам по една бройка на журито, оставам една в Народната библиотека, и ето ви покрит критерий“, разказва преподавател. Някои негови колеги дори са на мнение, че минималните изисквания само са утежнили положението, тъй като в някои дисциплини като право и хуманитарни науки изобщо не отчитат приноса на учението.

Преди година преподавателите алармираха пред „Сега“, че научни журита, които нямат нужната компетентност, присъждат академичните длъжности „главен асистент“, „доцент и „професор“, а това води до слаби докторски дисертации, защитени понякога изключително лесно.

Сред най-големите пороци в случая мнозина определят възможността всеки кандидат, явил се на конкурс за доцент или професор, да си избере сам журито, което да го оценява. „Оценяваният сам си избира кой да го оценява. А той, както се досещате, кани само свои приятели. Самите защити протичат формално - протоколите за одобрение се пускат още преди да е минала самата защита“, признава преподавател. „Има хора, които обикалят и се хвалят в колко журита са участвали за година. В същото време у нас почти няма журита, които дават отрицателни рецензии. Нами ако някой дава често отрицателни становища, повече няма да бъде канен за жури. Работата е: „ти на мене, аз на тебе“, обяснява професор.

Парите следват студента

Въпреки че пари на вузовете се дават и за качество, основният принцип при разпределянето на парите във висшето образование все още е „парите следват студента“. Всеизвестна истина е, че масово преподаватели са притискани от декани и ректори да не късат студентите си, за да не загубят пари. Преподаватели разказват за такъв случай в един от юридическите ни факултети - там има поне 200 студенти с натрупани невзети изпити, които според правилата би трябвало отпадна да са отпаднали. От вуза обаче продължават да не прекъсват студентските им права. „В Академията на МВР прекъснеш ли, връщаш парите, които държавата е дала за безплатното ти образование. Затова и повечето студенти там учат съвестно. И три пъти да си скъсат, на четвъртия задължително са научили“, дава за пример главен асистент, според когото държавата има нужните механизми, за да контролира качеството на обучението, за което плаща.

Да си изберем ректор

Много от проблемите могат да бъдат проследени до порочната система, по която се избират ректорите у нас. У нас те се избират от Общото събрание на университета, в което влизат преподаватели, администрация, студенти и т.н. „Къде на Запад работниците назначават своя ръководител, който държи и хляба,

СНИМКА:
ИЛИЯНА
КИРИЛОВА

20%
от студентите
у нас ходят редовно
на лекции

ПРОФЕСОР от един от най-добрите медицински вузове у нас:

„Със сегашното обучение от разстояние истински учебен процес при нас няма, каквото и да ви кажат“

и ножа, разполага с парите, раздава бонуси и т.н.“, пише преподавател. Според него гласът на студентите е непропорционално висок, а студентските съвети на много места действат като преторанска гвардия на ректора и дори получават списъци за кого да гласуват. В чужбина масово ректорите се избират от външни за университета лица. У нас по закон думата имат и съветите на настоятелите (имат право на глас в Академичния съвет, но не и да гласуват за избор на ректор), но те често са пълни с „приятели“.

Къде е контролът?

Автономията на университетските ръководства е ценност, която в последните години повече се свързва с проблеми, откогато с добродетели. Преди 2 г. бе направен опит да се въведат договори за управление, които ректорите вече сключват с просветния министър. Заедно с това бе дадено правомощие на министъра на образованието да утвърждава политика за развитието на всяко държавно висше училище със стратегически цели, задачи, целеви стойности и показатели за изпълнението им. Прие се и наредба,

според която допълнителните възнаграждения на ректорите следва да зависят от изпълнението на политиката на вуза, като максимумът, който могат да получат при отлична оценка, е 36 000 лв. на година.

МОН започна да направи анализ на изпълнението от първата година на въпросните договори и политики, но запознати коментират, че въпросните политики, повечето от които не се различават особено една от друга, са проформа. Примерът с недосегаемият ректор на Югозападния университет проф. Борислав Юруков е повече от показателен за съдбата и на тези промени - последно той обяви 144 хил. лв. годишна данъчна основа от трудови доходи за 2020 г., което е доста пъти над ограничението, и то на фона на парите - 142 хил. лв., които КПКОНПИ постави, че си е раздал неправомерно и които трябва да връща на държавата.

Изгубената мисия

Едва ли има учудени, че дори в най-престижните ни университети има професори, които не четат изобщо лекции или пък не са написали нищо през живота си. „Въпреки из-

искването да имаш поне докторска степен, за да преподаваш, в СУ има преподаватели с 30-40 години стаж, които не са никакви. Какво правят в университета? Приятели са на декана! В същото време има млади асистенти с 2 пъти повече публикации от хабилитираните в катедрата, на които не се позволява да израстват“, разказва преподавател. Според него „атаката“ за модернизация, идваща от младите преподаватели е видима, но твърде недостатъчна, за да се преодолее нагласите от комунистическото минало.

„Устройствените закони на висшето образование у нас не настръхват развитието на школи. Избирането на шеф катедра и периодът, в който се заема постът, по никакъв начин не се определя от научната продуктивност и развитието на персонала, като брой хабилитации и защитили докторанти примерно. С последните промени в закона се въведе ограничаването до два мандата на шефовете на катедри, вместо да се въведат критерии за качество. Хората, които са оставили имената си в българската медицина като проф. Ст. Куркович, акад. Методи Попов, акад. Алекс Пухлев, акад. Ташо Ташев, са били ръководители на катедри с десетилетия и са оставили школи след себе си“, казва проф. Асен Гудев, чл. кор. на БАН и преподавател в МУ-София.

„Българското висше образование не изпълнява мисията си да създава стойностен елит, който да генерира чувство за мисия и дълг“, заключава той, цитирайки Хегел, според когото образованието е изкуството да направим човека етичен.

Протест от 2013 г. срещу увеличението на таксите. И днес парите следват студента.

СНИМКА:
БНЕС